

zagonetke, dječje priče i anegdote. Kad nestaju neke vrste, kaže autorica, druge se razvijaju i nastavljaju živjeti s čovjekom, s čijih usta prelaze u knjigu, s ulice na estradu, sa sijela u klub. Stoga smatra obavezanim skupljati, zapisivati i čuvati produkte narodnog stvaranja: i priče, i pjesme, i druge vrste, jer to uljepšava život. O tome pak zašto treba zapisivati i kako to raditi, govori čitavo iduće poglavlje knjige.

U posljednjem dijelu knjige iznosi misli i poglede brojnih ruskih folklorista i pisaca. Zaključak je da nam nove generacije neće oprostiti ako im ne skupimo i ne zapišemo djela koja još žive u ustima naroda. Autorica se nada da će ovom knjižicom privući nove poslenike i poštovatelje narodnog stvaralaštva na skupljanje i izučavanje folklor.

Pomeranceva nije ulazila u dublja teoretska razmatranja, već je željela iznijeti, po njezinu mišljenju, nekoliko posebno važnih osobina folklor, koji shvaća kao kolektivno stvaralaštvo. Otkrivajući ideje nekih sadržaja i umjetničku vrijednost folklor, ona ukazuje na njegovu ulogu i značenje za razvitak umjetničke riječi. U knjizi se spominju mnogi izvođači, skupljači i istraživači.

Ante Nazor

Ivan Mimica, Otvorenost stvaranja, Rasprave i članci iz usmene književnosti
Čakavski sabor, Split 1978, 224 str.

U knjizi Ivana Mimice **Otvorenost stvaranja** sakupljene su rasprave i članci koji su nastali posljednjih godina, a rezultat su autorova bavljenja usmenom književnošću (jedino se rasprava **Julije Bajamonti i folklorna književnost** pojavljuje prvi put).

U radu **Termin usmena književnost** riječ je o različitim nazivima za pojam usmena književnost (narodna, folklorna, pučka, tradicijska, anonimna, nepisana). Autor objašnjava svaki navedeni termin, iznosi

njihovu etimologiju i povijest i zalaže se za najprihvatljiviji: usmena književnost.

Prilog **Na tlu tradicije i stvaralačkih utjecaja** govori o živoj prisutnosti i snažnom zračenju književnih usmenih oblika na području od Istre do Bara (posebno u Dalmaciji) u proteklim stoljećima, o odnosu suvremenika prema toj književnosti, o sačuvanim tekstovima i vijestima, o našim i stranim ljudima koji su fenomenu usmena književnost, više ili manje, poklanjali pažnju. Autor u zaključku potvrđuje misli Olinka Delorka da su »široka otvorenost utjecajima izvana i prisni dodiri s domaćom pisanom literaturom bili aktivni činioci u životu i stvaranju usmene poezije u Dalmaciji i da ta poezija ne bi ostvarila takvu bujnost i dosegla tako visoke umjetničke rezultate da je bila zatvorena u sebe i izolirana od svijeta«. (**Zanimljiv i koristan tekst za školsku upotrebu.**)

Tri su teksta posvećena poznatoj narodnoj baladi **Hasanaginici**. To su **Hasanaginica u krugu evropske književnosti**, **Psihološki čvor dramskog sukoba u Hasanaginici i Zavičaj Hasanaginice**. U prvom se pokazuje popularnost te balade i zanimanja za nju u evropskim kulturnim krugovima od Fortisova objavljivanja 1774, o njezinu posebnom mjestu u našoj književnosti i o značenju za našu kulturnu baštinu. U drugom se ističe da je ta balada tragedija »sputane žene« i »tragedija njenog muža«, i smatra se da je sve zlo, zapravo, »u fatalnom nerazumijevanju čovjeka i žene koji imaju iste želje i strahuju od istih strahovanja, ali su, po naravi, antipodi«. Treći govori o mogućem zavičaju **Hasanaginice**.

Dva priloga **Julije Bajamonti i folklorna književnost i Rasprava »Il Morlacchismo d' Omero« Julija Bajamontija** posvećena su Bajamontijevu poznavanju našega narodnog stvaralaštva, njegovoj kulturi, posebno klasičnoj, zanimanju za naše narodno blago, kojemu je poklanjao dosta pažnje, o čemu svjedoči i rad

na uspoređivanju našega narodnog stvaralaštva s Homerovim djelom.

Radovi **Lovrićev životopis hajduka Sočivice i Hajduk Stanko Sočivica u usmenoj epskoj poeziji** daju sintezu dosadašnjih znanja o životu te povijesne osobe.

Posljednji se rad **Usmena književnost u osnovnoj školi** bavi zastupljenošću djela usmene književnosti u školskim programima, čitankama i lektiri. Zaključak je... « da uvid u nastavni program, čitanke i učeničku lektiru pokazuje da usmena književnost, gledano u cjelini, nije adekvatno zastupljena, ali ni izrazitije zapostavljena.»

Uz svaki rad dane su bilješke i osnovni bibliografski podaci, a u **Napomeni** se navodi odakle su članci pretiskani. Na kraju se nalazi kratka bilješka o piscu.

Ante Nazor

Leopold Kretzenbacher, Legende und Sozialgeschehen zwischen Mittelalter und Barock, Österreichische Akademie der Wissenschaften, Philosophisch-Historische Klasse, Sitzungsberichte, 318. Bd., Wien 1977, 99 str.

Knjižica je zamišljena kao replika na shvaćanja, izricana u novije vrijeme, prema kojima legende iskazuju protufeudalni društveni protest donoseći ga u prikrivenu obliku, obavijenom religioznom velom. U takvu shvaćanju vidi autor anakronizam i opterećivanje srednjovjekovnoga i baroknog žanra legende društvenopovijesnim spoznajama i teorijama 19. i 20. stoljeća.

Na nekoliko odabranih legendâ pisac obrazlaže svoju koncepciju koja je različita od spomenute. Potvrde podjednako ikongrafske i tekstovne, crpljene iz fascinantno obilnih i raznolikih izvora — svjedočeci i ovom zgodom o Kretzenbacherovoj jedinstvenoj erudiciji u toj domeni — govore o ovim legendama: o »pravednoj plaći«, koju su svete gospođe Kunigunda i Hemma davale radnicima pri zidanju crkve na na-

čin da nijedan radnik, zahvaljujući čudu, nije mogao iz zdjele ili kesice uzeti više novca nego što je stvarno zaradio; o opakom škrcu koji je na prosjaka baciot u ljutini kruh, ali se poslije, nakon vidovita sna, u strahu pred kaznom na drugome svijetu pokajao i postao svetim čovjekom; o potvrdi o siromahovu plaćenom dugu donesenoj uz svetačku pomoć iz pakla; o čudu pretvorbe milodara u ruže i o samilosnom anđelu smrti koji nije poslušao božju zapovijed da uzme dušu siroti ženi s dvoje sitne djece, posumnjavši time u božju svemoć.

U svim tim legendama, onakvima kako su zapisane i naslikane u srednjovjekovnim i baroknim svjedočanstvima, nema traga socijalnoj optužbi protiv društvenog poretka. U njihovu osnovnom planu jest čudo, **miraculum**, u skladu s ključnom funkcijom legende kao žanra. Legende pozivaju na pobožnost i na molitvu za pomoć, daju teološku i moralističku pouku, opominju protiv narušavanja normi, nude utjehu kroz viziju onostranih nagrada i kazni.

Takvo je autorovo tumačenje legendâ, držim, ispravno; utoliko više što pisac vidi, uz to, mogućnost i praksu njihove sekularizacije s izmijenjenim društvenim porukama u novijoj usmenoj tradiciji. Ostaje otvoreno pitanje nije li toga bilo i u starijoj, nezapisanoj tradiciji.

Napokon, vidljivo je da ni ove prikazane legende nisu bile lišene ovozemaljskih poruka i tendencija, ali ne u smislu socijalnog protesta, nego suprotno tome kao »nastojanje teologa, koji se katehetički služe legendom, da pouče kako se siromaštvo (**penuira**) mora strpljivo snositi«, s vjerom u posvećenost siromaštva (str. 87).

U prikazanim legendama zauzimaju istaknuto mjesto primjeri sa slovenskog područja, dok se za legendu o milosrdnom anđelu navodi hrvatski primjer zapisan u naše doba.

Maja Bošković-Stulli